

“Demokrasiler İçin En Zor Alan, Demokratik Haklarla Yıkıcı Faaliyetlerin Ayrılmasının Zor Olduğu Alanlardır”

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararında da belirtildiği gibi, tedbirde, adalette ve özgürlüğün tanımında ölçülülük ilkesi; bu, hem evrensel hukukun bir kuralı hem de tarihte hem totaliter rejimlerin hem demokratik rejimlerin tecrübesiyle gelinmiş olan bir nokta. Onun için dedim ki, bunun matematik formülü yok.

Demokrasi, özgürlük ve güvenlik konuları insanlığın tarihi boyunca çok tartıştığı, ibrenin bazen bir tarafa, bazen öbür tarafa kaydığı, matematik doğrunun bulunmadığı, nihayet toplumların eğitim seviyesine, demokrasi terbiyesine veya siyasi kültürün otoriter olup olmasına ve nihai olarak da aktörlerin sağduyulu mu yoksa aşırı olup olmamalarına bağlı son derece muğlak bir konudur.

Genelde zannedilmiştir ki, güvenliği sağlamak için otoriteyi güçlendirmek lazımdır. Bu düşüncenin aşırısı,

totaliter ve otoriter rejimlerdir. Hem totaliter hem onlardan daha yumuşak olan otoriter rejimlerde hastalık derecesinde bir iç düşman kavramının olduğunu görüyoruz. Bunu faşist rejimlerde ve komünist rejimlerde görüyoruz. O kadar çok düşman tarif ediliyor ki, devlet kendi iç düşman tanımını genişlettikçe dost olarak kazanabileceği vatandaş sayısını azalttığını bile fark etmiyor.

Bu tür rejimlerde çok yoğun bir komplo teorisi vardır, her taraf düşmanla kaplıdır. “Zihnimizdeki iç düşman” kavramının hayata bakışı

ne kadar daraltacağını ve bu iç düşman kavramı marazi hale geldikçe zihnimizdeki bu dar ulus, vatansever tanımının devletin dayanaklarını ne kadar daraltacağını belirtmek için söylüyorum. Bu tür rejimler, özgür vatandaş, hür vatandaş yerine, devlete karşı görevleri olan, endokrine edilmiş, devlet doktrinine sadakatle bağlı vatandaş tipi istemek de yine kendi tabanını daraltmaktadır.

Şubat 1925'te Takrir-i Sükûn Kanunu görüşülürken, otoriter Recep Peker ile liberal Fethi Okyar arasında geçen bir tartışmayı tipik bir anekdot olarak zikredeceğim.

*Bu Metin Sayın Taha AKYOL'un 8 - 10 Şubat 2012 Tarihli Valiler Toplantısı Güvenlik, Özgürlük ve Demokratik Değerler Konulu Açık Oturumdaki Konuşmasından Derlenmiştir.

Tartışma konusu şu: “Şeyh Sait isyanını sadece bölgede sıkıyönetim ilan ederek mi bastırılmalı?” Bu, Fethi Okyar’ın fikri. Meclisteki muhaliflerin ve liberallerin fikri. Ocaktan itibaren tartışılan bir olay. Öbür kanat ise diyor ki: “Hayır, ülkede umumi ve mürettep bir irtica vardır. Şeyh Sait bunun dışı vurumu noktalarında biridir. Bütün ülke genelini kapsayan sıkı tedbirler almalıyız, müessir tedbirler almalıyız, tedabir-i mania, yani önleyici tedbirler almalıyız.” Neden? İşte, her tarafta cumhuriyet düşmanları var, her tarafta mürteciler var, her tarafta rejim düşmanları var.

Recep Peker yaptığı konuşmada, Birinci Dünya Savaşı’nda Almanların yenilmesinin sebebinin hürriyet fikriyle disiplini ve millî şuuru kaybolmuş Alman milletin tabii sonucu olduğunu söylüyor. Recep Peker’e göre, eğer Alman milleti hürriyet fikriyle zehirlenmemiş olsaydı, daha disiplinli, daha militer olsaydı, savaşı kazanırdı.

Buna karşılık liberal Fethi Okyar diyor ki: “Sayın Recep Peker’e savaşın sonunu hatırlatırım. Hürriyet fikriyle zehirlenmekten öte, hürriyet fikriyle işba haline gelmiş -buraya kadar hürriyet fikriyle dolmuş- tam hür vatandaşlardan oluşan İngiltere ve Fransa demokrasileri savaşı kazandı.”

Bu örnekleri verişimin sebebi, otorite ile güvenlik arasındaki dengenin kurulmasında ibrenin otoriteye doğru kaçması halinde bunun nerelere kadar gidebileceği, nasıl bir iç düşman paranoyası göreceği ve vatandaşların geniş kesimlerini kapsayan kavramlarla iç düşman tarifi yapılması halinde de rejimin dayandığı nüfuz kesiminin nasıl daralacağını göstermek.

Celal Bayar’ın Atatürk tarafından görevlendirilerek yaptığı bir 1935 Şark gezisi vardır. Bu gezinin sonunda bir rapor hazırlamıştır. Bu raporda Celal Bayar diyor ki: “İşte, arıcılık geliştirilmeli, demiryolu

yapılmalı, tren götürülmeli, çok önemli iktisadi tedbirler...” Ayrıca Celal Bayar diyor ki: “Maalesef burada bazı idareciler tarafından Kürt vatandaşlarımızın dışlanması, onlara kötü muamele yapılması, korukarım ilerde büyük bir aksülamel (Reaksiyon), tepki doğuracaktır. Bu da, birtakım karşılaştığımız, Kürtçülük gibi, hakikaten Türkiye’nin millî varlığı için ciddi bir tehdit oluşturan bir meseleye ne metotla yaklaşmamızın doğru olacağı konusunu ciddi olarak düşünmemiz gerektiğini gösteriyor.” Yasaklayarak, daha sıkı tedbirler alarak, daha sıkı yasaklar getirerek, daha çok polis göndererek, daha çok asker göndererek, Terörle Mücadele Yasası’na daha çok yasak koyarak, Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu’na daha çok yetki vererek güvenlik sağlanamaz. 12 Eylülde yapılan işkencelerin neler yol açtığını hepimiz biliyoruz. Başka metotlarla mı terörle mücadele? Genel ifadeyle, güvenlik ve özgürlük dengesinin kurulmasında başka metotlar mı düşünülmeli? Bunların çok ciddiyetle ele alınması lazım.

Çok önemli bir konu da, memlekette yargının tarafsız olduğuna güvenilmesidir. Memlekette mahkemeye düşüklerinde siyasi bir konuda, yargının kendilerinden yana değil, ama kendilerine karşı da değil, adil davranacaklarına inanmalarının ülke birliği, demokrasinin gelişmesi ve özgürlük fikrinin yerleşmesi bakımından fevkalade önemlidir. Bu durum bizde, güvenlik politikasını gönderken savcılarının valilerin, hâkimlerin güvenlikçi bir bakışa mı sahip olması gerektiği, yoksa adaletçi, adil davranma yönünde bir bakışa mı sahip olması gerektiğini gösteriyor.

Demokrasiler için en zor alan, demokratik haklarla yıkıcı faaliyetlerin ayrılmasının zor olduğu alanlardır. Bu alan, hakikaten demokratik özgürlüklerle yıkıcı faaliyetlerin, bir hukuk devletinde kanunen yasak olması gereken faaliyetlerin iç içe geçtiği alanlardır.

Bu durum nihayet insanların sağduyusuna, demokratik kültüre sahip olup olmamalarına, hukukun üstünlüğüne riayet edip etmemelerine dair bir olaydır. Ülke bütünlüğü problemi Kanada’da da var ama Fransız milliyetçileri bırakın tabancayı sapan taşı atmıyorlar, tek cam kırmıyorlar. Sizdeki katliam yapıyor, sizdeki masum vatandaşların bindiği belediye otobüsüne molotofkokteyli atarak genç kızları yakıyor. İşte bu noktada, terörle hukuk arasında, özgürlükle güvenlik arasında doğru davranışı oluşturacak olan bu konuda bir kültüre sahip olmak, artı bir de yönetenlerin ve adalet namına karar verenlerin sağduyulu olmasıdır.

Şu ispatlanmıştır: Ne kadar sıkı tedbir alırsanız, o kadar iyi yaptınız diye bir kural yok. Tedbirleri ne kadar gevşetirseniz, ne kadar esnek olursanız, o takdirde de özgürlükçü davranmış olursunuz diye de bir kural yok. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararında da belirtildiği gibi, tedbirde, adalette ve özgürlüğün tanımında ölçülülük ilkesi; bu, hem evrensel hukukun bir kuralı hem de tarihte hem totaliter rejimlerin hem demokratik rejimlerin tecrübesiyle gelinmiş olan bir nokta. Onun için dedim ki, bunun matematik formülü yok.

Dünyadaki bütün milliyetçilikler, Türk milliyetçiliği de dahil, Make-don milliyetçiliği de dahil, Bulgar yahut Kürt milliyetçiliği de dahil, vuruldukça mağduriyet duygusuyla daha fazla kabarır. Onun için, terörle mücadelenin haklı tutuklamalar, tevkifler, cezalandırmalar, işte müebbet hapisler falan yönünün yanında, nasıl kazanacağımız yönü önemlidir. Devletin uygulamaları, devlete dost zümreyi genişletme yönünde olmalıdır. Bu sadece yolla, suyla, köprüyle, elektrikle olmaz, işte demokratik açılım... Hükümetin demokratik açılımı, o bakımdan kötü yönettiği ama prensibi yerden göğe kadar haklıydı, hâlâ da haklılığı devam etmektedir. Bu tür politikaları da düşünmemiz lazım.